

Si mater, 12, et l. *Si a Sponso*, C. de Donat. an? Nupt.

71. *Si culpa donatarii non sequitur matrimonium, restitui debet donanti: si vero hujus culpa non sequitur, remanet illi.* — Resp. II. Si matrimonium inter sponsos non sequatur, idque ob culpam donatarii, aut illius in cuius potestate est, tenetur iterum restituere sponsalitiā largitatē: si vero ob culpam donantis non sequatur matrimonium, repetere non amplius potest sponsalitiā largitatē alteri collatam. Sanchez, loc. cit., n. 4, textu expresso l. *Cum veterum*, 15. C. de Donation. ante nupt.

72. *Si nullius culpa, cuius restituitur suum, nisi osculum, aut copula fuerit secuta.* — Quod si vero neutrius sponsorum culpa, sed morte v. g. professione religiosa, etc. Matrimonium secutum non est, sponsus omnem sponsalitiā largitatē restituere debet: et e contra sponsa eadem a sponso acceptam reddere obligatur, nisi osculum, aut copula post sponsalia intervenerit; tunc enim sponsæ medietas sponsalitiæ largitatis remanet: sponsus autem nihilominus cuncta restituit, textu expresso l. *Si a Sponso*, 16. et l. *Cum veterum*, 15. C. Donation. ante nupt. vide de hoc amplius Sanchez, loc. cit.

73. *Plura de præfatis. Remissive.* — Plura de dote, donationibus propter nuptias, morgengeba, paraphernalibus, juribus, et proprietatibus eorundem vide apud legistas, ulpote ad quos hæc materia proprie spectat. Nos pergitur ad alteram hujus rubricæ partem canonistas magis concernentem, videlicet de dote post divortium restituenda.

§ III.

DE RESTITUTIONE DOTIS, ET ALIORUM SOLUTO MATRIMONIO FACIENDA: UBI ETIAM DE LUCRO TEMPORIS MATRIMONII ACQUISITO.

74. *Si matrimonium solvitur per mortem naturalem mariti, dos adventitia restituitur uxori.* — Quæritur I. An, et cui, soluto matrimonio restitui debeat dos? Resp. I. Si solvitur matrimonium per mortem naturalem mariti, dos adventitia integra restituenda est uxori. Communis, et certa, textu expresso C. *Solutio matrim.* et l. un. § *Accedit*, C. de Rei uxori. act. juncto c. fin. h. t.

75. *Aliud est de profectitia.* — Dicitur autem notanter adventitia; quia dos profectitia reddit una cum dotata ad dotantem; si do-

tata adhuc est in potestate dotantis, cit. l. un. C. de Rei uxori. act. tenetur tamen eadem dotem prius dotata iterum dare, si alteri nubuit, *Auth. Sed quamvis*, cit. l. un. C. de Rei uxori. act. Quod si vero uxor jam est emancipata, vel si alibi statutum, aut consuetudo est, ut proles statim, ac nubunt, hoc ipso emancipatæ habeantur, dos est restituenda uxori per jura num. præced. citata. Ratio est; quia per emancipationem desinit esse profectitia, consequenter pleno jure reddit ad uxorem, ut per jura allegata cum aliis bene observat Layman, lib. III, tr. IV, cap. XIII, n. 6.

76. *Si solvitur matrimonium per mortem uxoris, dos adventitia restituitur proximis hæredibus uxoris.* — Resp. II. Si solvitur matrimonium per mortem mulieris, nullis ex illa exstantibus liberis, adventitia dos restitui debet proximis hæredibus defunctæ, juxta dicta; profectitia illi, a quo profecta est, si mulier tempore mortis nondum fuit emancipata, juxta dicta num. præced. et jura ibi allegata, quibus accedit l. *Avia*, 6. C. de Jure dot. et l. *Dos a patre*, 4. ff. *Solutio matrim.* ibi: « Dos a patre profecta, si in matrimonio decesserit mulier filiarum, ad patrem redire debet. » Concordat l. *Si ab hostibus*, ff. eod. caretque omni controversia.

77. *Quid juris tunc de profectitia.* — Resp. III. Si moriente uxore extant ex illa liberi, dos adventitia illis utpote proximis hæredibus restituenda est, sicut et profectitia: nisi mulier nondum emancipata decessisset, per jura allegata; quamvis enim liberi ab intestato succedant parenti, exclusis ascendentibus quibuscunque, hoc tamen limitatur in bonis profectitiis, utpote quæ ad eum revertuntur, a quo profecta sunt, ut post Fachin. lib. III. *Controv. controvers.* 71. bene advertit Layman, lib. III, tr. IV, cap. XIII, n. 6, patetque ex Novell. 118, cap. 1. Verum, quia rarissime datur casus, quo uxor vel expresse non sit emancipata, vel saltem adsit statutum aut privilegium, quo per ipsum matrimonium habetur emancipata, hinc ordinarie dos etiam profectitia restituenda est liberis, vel aliis proximis hæredibus uxoris.

78. *Si solvitur matrimonium ob latens impedimentum prius ignoratum, dos restituitur uxori.* — Si matrimonium solvitur quoad vinculum viventibus adhuc contrahentibus v. g., per impedimentum dirimens, cum quo ignoranter contrahebant, dos integra resti-

tuenda est uxori putativæ, arg. c. 1. h. t. et ibi Glossa *ŷ*. *Licita*, atque Joan. Andreas, n. 1; Abbas, n. 1, cum communi ac certa aliorum. Ratio est; quia datum ob causam (uti hic matrimonium) causa non secuta revocatur, l. I. ff. de *Condict. culpa data*.

79. *Quid si scienter cum tali impedimento contraxerunt?* — Dicitur autem notanter ignoranter; quia si scienter cum impedimento dirimente aliqui contrahunt, perdunt, quidquid unus alteri dedit, dotem nempe et donationem propter nuptias, fisco utramque acquirente; nisi minor ætas excuset, et comperto errore statim ab invicem discedant, textu expresso l. *Qui contra*, 4, et *Authent. incestas nuptias*, C. de incestis nupt.

80. *Si solvitur matrimonium quoad thorum ex culpa mariti, dos restituitur uxori.* — Resp. IV. Si solvitur matrimonium solummodo quoad cohabitationem et thorum, idque sine alterutriusvis culpa, puta, quia unus cum alterius consensu ingreditur monasterium, aut suscipit ordines, dos integra restituenda venit uxori, arg. c. 1, h. t., et ibi Barbosa, n. 3, cum communi aliorum.

81. *Secus si fit divortium ex culpa uxoris.* — Resp. V. Si Ecclesiæ iudicio fit divortium, et separatur matrimonium quoad thorum ex culpa viri, dos restituenda est uxori, arg. c. 1, h. t., si vero culpa uxoris, v. g. ob ejus adulterium, ipsa perdit dotem, eaque accrescit viro, c. *Plerumque*, 4, h. t., diciturque magis, infra, a. n. 95.

82. *Præter dotem etiam parapherna, et morgengeba uxori restitui debent.* — Quæritur II. An etiam alia, et quænam præter dotem restituenda sint uxori, vel hæredibus ejus? Resp. I. Casu, quo ob matrimonii separationem, uxori restituenda est dos, eidem etiam, vel hæredibus illius restitui debent paraphernaria, et bona receptitia, necnon morgengeba, uti alias debetur. De paraphernis, et receptitiis patet, quia cum hæc alias pleno jure pertineant ad uxorem, ei, vel ejus hæredibus utique restitui debent, justitia exigente, ut cuius reddatur suum, per vulgaria juris de morgengeba probatur: quia donatio, quam vir facit uxori ex causa præsertim pudicitiae, valet, facitque ut donatum fiat donatarii, arg. l. *Res uxoris*, 24, c. h. t., atqui talis est morgengeba juxta dicta: ergo. Unde de eadem non minus ac de dote, et paraphernis testari valet uxor.

83. *Lucra seu acquæstus, quæ durante matrimonio uni in specie, et intuitu solius*

obvenerunt legato v. g. donatione etc. ei soli remanent. — Quæritur III. Num etiam aliquid, et quid de acquæstibus, seu lucris constante matrimonio acquisitis restitui debeat uxori, vel hæredibus ejus? Ante responsionem notandum, quæstionem hanc multum esse controversam, et propterea certa ab incertis esse separanda.

84. Nam certum est primo, illa bona, et lucra, quæ durante matrimonio uni parti in specie, et intuitu illius solius obvenerunt, v. g. hæreditate, legato, donatione, etc. ei soli ut propria manere, nec inter conjuges dividi, consequenter moriente uno, alteri dimidium restitui non debere.

85. *Si vero utriusque intuitu ambobus simul quid fuit collatum, inter utrumque dividendum venit.* — Certum e contra est secundo, illa lucra, quæ durante matrimonio ambobus simul, ac utriusque intuitu obvenerunt, v. g. hæreditate, legato, donatione, etc. ambobus simul competere, consequenter moriente uno conjuge, alteri, ejusque hæredibus dimidiam talis lucri, seu acquæstus partem restitui debere, siquidem hoc saltem, si non plus probat c. 2, h. t. ibi: « Quæ ipsis, dum simul viverent, cujuscunque contractus titulo communiter obvenerunt, etc. » Ad divisionem eorum compellatis, prout cum communi canonistarum in cit. c. 2, h. t. bene observat Barbosa, n. 6.

86. *Quod etiam fieri debet, si utriusque pecunia negotiatio, aut contractus factus est.* — Certum videtur tertio, etiam illa bona et lucra quæ durante matrimonio per negotiationem, aut emptionem ex utriusque conjugis pecuniis, aut bonis factam acquisita sunt, soluto matrimonio, aut moriente uno, alteri dimidium restituendum esse, Barbosa, loc. cit. n. 6; Pirhing, h. t. n. 29; Abbas, in c. 1, h. t. n. 3, et ibi Alexander de Nevo, n. 6, patetque clare ex cit. c. 2, h. t. ibi: « Vel quæ quocunque contractus titulo communiter obvenerunt; » quæ verba saltem probant, quod, si de communi utriusque pecunia, aut mediis contractus, et ex tali contractu lucrum fiat, eis communiter obvenire censeatur, consequenter juste inter eos dividi debeat.

Unde difficultas remanet de bonis, et lucris, quæ unius, aut utriusque diligentia, parcimonia, labore, arte, cooperatione acquisita sunt. Ad quam.

87. *Lucra, quæ durante matrimonio sola industria et labore viri acquisita sunt, ei, ejus-*

que hæredibus sola manent. — Resp. I. Lucra, quæ soli viri industria et labore, studio, v. g. ejusdem officio, aut speciali arte, etc. durante matrimonio acquisita sunt, prout ordinarie fit apud officiales, ac ministros principum, advocatos, medicos, consiliarios, excellentes pictores, etc. soli viro, ejusque hæredibus remanent, nec quidquam de his restituendum venit uxori, aut hæredibus illius. Gutierrez, lib. II, pract. quæst. 118, n. 5; Barbosa, in c. 2, h. t. n. 5, et ibi Gonzalez, n. 5; Schmidt, *ad statuta Bavar.* tit. I, a. 1, n. 42, cum communi aliorum universaliter docentium, cuncta lucra, constante matrimonio, ex labore, industria, ac parcimonia acquisita ad virum pertinere. Ratio est, quia nullo nec civili, nec jure canonico statutum habetur, quod de hujusmodi bonis quidquam uxori restituatur.

88. *Solvitur objectio.* — Nec obstat c. 2, h. t. quia ibidem lucri acquisiti dimidia pars uxori tantum de illis bonis adjudicatur, quæ conjugibus communiter, id est, titulo utrumque respiciente obveniunt; qualia utique non sunt lucra in conclusione allegata.

89. *Inter socios lucra sunt dividenda.* — Nec dicas: conjuges se habent instar eorum, qui societatem contrahunt, c. 2, *de Sponsalib.* juncto can. *Cum societas nuptiarum*, cau. 27, q. 2. Inter socios autem omne lucrum dividendum venit, l. 1, et l. *Si non sunt.* ff. *Pro socio*: ergo. Resp. enim cum Barbosa, loc. cit. n. 6, et communi aliorum per textus, in quibus conjuges vocantur socii, diciturque inter eos existere societatem, non intelligi civilem societatem communicativam honorum, de qua ff. et c. *Pro socio*, sed de societate, quæ importat communicationem et consortium omnis vitæ, ac cohabitationis, humanique et divini juris arg. l. 1, ff. *de Ritu nupt.*

90. *Lucra durante matrimonio æquali utriusque industria acquisita, æqualiter dividenda sunt.* — Resp. II. Probabilissimum, omnique æquitati consonum videtur, ut illa lucra, quæ communi et æquali, vel quasi æquali utriusque conjugis industria, labore, seu parcimonia, durante matrimonio acquisita sunt, inter conjuges dividantur, consequenter viro moriente uxori dimidium restituatur. Hanc conclusionem docent omnes, qui universaliter tenent, omnia lucra, quæ constante matrimonio acquiruntur, inter conjuges dividenda esse; prout indistincte docet Gomez, in § *Actiones. Institut. de Actionibus,*

n. 12, et alii apud Barbosam, in cit. c. 2, h. t. n. 4. Probatur conclusio ex cit. c. 2, h. t. ubi universaliter statuitur, cuncta lucra, quæ constante matrimonio conjugibus communiter obveniunt, inter eos esse dividenda; sed quæ conjuges communi, æqualique, vel quasi æquali labore et industria acquirunt, communiter eisdem obvenire revera dici possunt, ergo. Accedit ratio, quia plane iniquum et injustum videtur, quod maritus solus capiat ea lucra, quæ tam labore, industria, diligentia, et parcimonia uxoris, quam mariti acquisita sunt: sic enim uxor esset deterioris conditionis, quam famulus vel famula domestica, utpote qui præter vicium pro suo labore in utilitatem et lucrum domini peracto, competens salarium habent.

91. *Solvitur instantia.* — Nec dicas cum adversariis c. 2, h. t. tantum loqui de locis, ubi est consuetudo, ut lucra constante matrimonio acquisita inter conjuges dividantur. Resp. enim, hoc gratis dici; cum ex textu de loci consuetudine penitus nihil habeatur, sed potius aperte pateat, ibi esse veram dispositionem legis.

92. *Quid circa hoc habeant statuta Bavaricæ?* — Æquitatem hujus conclusionis n. 90, positæ agnoscentes conditores juris Bavarici statuerunt, quod, ubi conjuges communi labore et industria communem exercent negotiationem, mercaturam, aut cauponariam, lucrum invicem dividere habeant, tit. I, a. 1, 4 et 10, ubi scribentem Schmidt omnino lege, qui a. 1, n. 25 et seq. bene observat, quod, quamvis a. 1, de lucri divisione cum uxoribus faciendâ indistincte loquatur, tamen intelligi non debeat de uxoribus illustrium, vel officialium, consiliariorum, advocatorum, et illorum, qui sine concursu mulieris soli lucrum acquirunt; ut proin his dimidia pars lucri non competat, prout etiam de jure communi esse diximus supra n. 87. Illud etiam statuta Bavaricæ speciale habent, quod, dum nullis extantibus liberis, uno conjuge decedente, hæredibus descendens debetur dimidia pars lucri, hæc eis primum restituenda veniat post mortem superstitis adhuc conjugis, utpote qui ad dies vitæ conceditur ususfructus dimidiæ illius partis lucri hæredibus defuncti debite, dummodo interea dictis hæredibus sufficientem cautionem de acquirenda post ejus mortem præfata dimidietate præstet.

93. Quod si maritus ante uxorem moriatur relictis liberis, competit uxori præter

dotem, et morgengebam etiam tanta pars, quanta cuius proli de bonis relictis tribuitur cit. a. 1. Si autem uxor relictis liberis ante maritum moriatur, tradit liberis, quod ei de jure debetur, et quod a. 3, ibidem statuitur, ubi vide, cum enim specialia loci sint, amplius de eis hic agendum non est.

94. *Circa cuncta hactenus dicta, præ omnibus pacta dotalia et locorum consuetudines attendi debent.* — Illud circa hactenus dicta tam de dote, quam de contradote, et aliis universaliter observa, quod intelligenda veniant, seclusis specialibus pactis, et conventionibus dotalibus, aut consuetudine, statutisque locorum: cum enim contractus ex conventionem legem accipiant, c. *Contractus. de Reg. jur.* in 6, et pacta dotalia omni jure licita et valida agnoscantur, arg. *tot. tit. ff. de Pactis dotal. et c. de Pactis convent.* ante omnia circa restitutionem dotis, contradotis, morgengebæ, lucrorum, etc. pacta dotalia aspicienda, et observanda sunt, arg. *cit. tit. ff. de Pactis dotal. et c. fin. h. t. ibi*: «Solutio matrimonio sicut dos ad mulierem, sic et donatio propter nuptias redit ad virum: nisi de consuetudine secus obtineat, vel ex pacto de lucranda dote, vel donatione propter nuptias, etc.»

95. *Propter adulterium uxor perdit dotem, et vir contradotem, accrescitque innocenti.* — Quæritur IV. An? quando? et quomodo propter adulterium uxor perdat dotem, et maritus donationem propter nuptias, et alia? Resp. I. Certum et indubitatum est, quod, si uxor adulterium committat, amittat dotem, hæcque accrescat viro: Et e contra, si vir adulteratur, perdat etiam contradotem, seu donationem propter nuptias, hæcque accrescat uxori. Ita siquidem clare habetur c. *Plerumque*, 4, h. t. ibi: «Si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ, aut propria voluntate a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem, vel dotalitium repetere non potest, » et l. *Consensu*, 8, c. *de Repudiis.* et novell. 117, cap. viii et ix, ubi etiam habetur secunda pars conclusionis, videlicet amissio donationis propter nuptias, quam amittit vir ob adulterium commissum.

96. *Etiam in putativo matrimonio.* — Proccedit conclusio etiam in putativo matrimonio, dum nempe occultum inter conjuges latebat impedimentum dirimens, consanguinitatis v. g. Barbosa, in cit. c. 4, h. t.; Sanchez, lib. X, disp. 8, n. 7; Cla-

rus, § *Adulterium*, n. 9 et 14; Pirhing, h. t. n. 37.

97. *Casus aliquot enumerantur, in quibus pars adulterans non perdit dotem, vel contradotem.* — Limitatur tamen conclusio I. Si pars innocens nocenti injuriam tacite vel expresse condonavit, vel eidem est reconciliata, Glossa, in cit. c. 4, h. t. §. *Reconciliata*; Sanchez, lib. X, disp. 8; Engel, h. t. n. 15, cum communi, arg. *A contrario, c. Plerumque*, h. t. ibi: «Nec reconciliata postea sit.» Quo modo autem tacite vel expresse censeatur innocens nocenti injuriam condonare, aut eidem reconciliari, vide supra tit. præced. *de Divortio*, a n. 73.

98. II. Si adulterium tantum est materiale, et omni-vacat culpa; per dicta tit. præced. a n. 62.

99. III. Si unus conjux in alterius adulterium consensit; per dicta tit. præced. a n. 66.

100. IV. Si uterque adulterii est, vel saltem ante sententiam judicis fit reus, per dicta tit. præced. a n. 80.

101. *Si extant liberi, ad hos pertinet dotis, vel contradotis proprietas, et ususfructus ad innocentem conjugem.* — V. Si ex parte altera extant liberi legitimi: tunc enim, quamvis nocens amittat dotem, aut donationem propter nuptias, tamen ea quoad proprietatem non accrescit conjugi innocenti, sed liberis, conjuge innocente habente solum ususfructum, textu expresso novell. 117, cap. viii, § 2, §. *Si enim filios*, cui conformiter interpretandum venit c. 4, h. t. ut jura juribus concordentur juxta c. *Cum expediat. de Elect.* in 6.

102. *Propter adulterium uxor non perdit bona paraphernalia.* — Resp. II. Uxor ob adulterium non amittit paraphernalia bona, Abbas, in c. *Plerumque*, 4, h. t. n. 8; Sylvester, §. *Adulterium*, q. 6; Sanchez, lib. X, disp. 8, n. 10; Menochius, *de Arbitr. jud.* casu 418, in addit. ad n. 5, cum communi, et veriori aliorum, contra Glossam, in cit. c. 4, h. t. §. *Dotalium*; Clarum, §. *Adulterium*, n. 15; Covarruviam, et alios. Ratio est, quia, cum juris dispositio de amissione dotis ob adulterium sit pœnalis et odiosa, restringi potius quam extendi debet. Nam «in pœnis benignior est interpretatio faciendâ» c. *In pœnis. de Reg. jur.* in 6. Atque «odia restringi, et favores convenit ampliari, » c. *Odia*, eod. in 6.

103. *Solvitur instantia.* — Nec obstat, quod cit. c. 4, h. t. dicatur etiam dotalitium ab

uxore adultera amitti. Resp. enim ibi per dotalitium intelligi non posse bona paraphernalia, sed vel donationem propter nuptias, vel alia bona ex pactis dotalibus alias uxori debita, aut alia a viro uxori donata, ut loc. cit. etiam observat Glossa.

104. *Quid præter dotem perdat de jure Bavarie?* — Et hinc jura Bavarica tit. I, a. 6, statuunt, quod uxor adultera præter dotem perdat etiam morgengebam, dimidium lucri alias debiti, et reliqua a viro eidem donata.

105. *Dotem nondum traditam uxor adulterans tradere ante sententiam judicis non tenetur.* — Resp. III. Licet dotem marito nondum traditam uxor ob adulterium ante judicis sententiam tradere non teneatur, sed tuta conscientia retinere valeat, donec per sententiam compellatur, tamen potest vir eam sibi prius jam traditam, nulla adhuc facta sententia retinere, et contra uxorem exceptione adulterii uti. Primam partem conclusionis docet Sanchez, loc. cit. n. 13; Ancharanus, in c. Porro. de Divortio, in fine, et ibi Joan. Andreas, n. 3; Pirhing, h. t. n. 39, cum communi. Ratio est, quia est poena executionem externam requirens, ad quam ante sententiam judicis in conscientia nemo obligatur: prout fusius diximus lib. I, tit. II, § 10.

106. *Actu autem jam traditam vir etiam ante sententiam retinere valet.* — Alteram partem merito docet Abbas, in c. Plerumque, 4, h. t. n. 4; Sylvester, §. Adulterium, q. 6, et alii, arg. cit. c. 4, h. t. ubi statuitur, quod mulier adultera sponte discedens (aut in casu notorio merito expulsa, juxta dicta tit. præced.) non possit amplius repetere dotem, utique jam traditam. Ratio est, quia ubi dos jam est tradita, poena executionem externam non amplius requirit, sed potius privationem et amissionem, seu abstinentiam et carentiam; consequenter cessat fundamentum, ob quod ante sententiam judicis ad poenam non tenetur.

107. *Uxor adulterans dote, et aliis jam privata, cuncta iterum acquirit, si eidem vir reconcilietur.* — Resp. IV. Uxor, quæ per judicis sententiam a viro ob adulterium fuit separata, et dote, aliisque privata, acquirit iterum cuncta, si postea vir eidem iterum reconcilietur et cohabitet, nisi adjiciatur reconciliatio pactum, aut conditio de dote, et aliis non restituendis: Sanchez, lib. X, disp. 8, n. 21; Farinacius, in prax. crimin. p. V, q. 142, n. 68; Engel, h. t. n. 15; Syl-

vester, §. Adulterium, q. 6, et alii, arg. c. 4, h. t. a sensu contrario: ibi: «Nec reconciliatio postea sit.» Non enim distinguit, an reconciliatio ante vel post sententiam fiat. Ratio est, quia, cum reconciliatio hæc sit favorabilis tollens poenam, late etiam est interpretanda, arg. c. Odi. de Reg. jur. in 6, consequenter intelligenda, quod ponat nocentem in totum pristinum statum.

108. *Nisi speciale pactum aut conditio obstat.* — Nisi adjiciatur reconciliatio pactum, aut conditio de dote, et aliis non amplius restituendis, prout notanter dicitur in conclusione: hoc enim si fiat, prout fieri potest, adultera per reconciliatioem utique nihil acquirit, ut bene observat Sanchez, loc. cit. n. 22. Nec obstat l. Transigere. 18, c. de Transact. ubi prohibitum est, super adulterio transigere. Resp. enim, ibi tantum prohiberi, ne uxor transigens promittat viro aliquid, quod ad eum alias non pertinet; cujusmodi non est dos post sententiam jam latam, utpote viro pleno jure alias jam competens.

109. *Uxor ratione dotis habet tacitam hypothecam in omnibus bonis mariti, præceditque omnes illius creditores ante viros.* — Quæritur V. Qualia privilegia, et honores habeat uxor ratione dotis, et aliorum? Resp. I. Uxor ratione dotis habet tacitam, eamque valde privilegiatam hypothecam in omnibus bonis mariti, ita ut præferatur omnibus aliis creditoribus. Unanimis et certa, textu expresso l. In rebus. 30, c. de Jure dotium. ibi: «In rebus dotalibus sive mobilibus, sive immobilibus, sive se moventibus (si tamen extent) sive aestimatae, sive inæstimatae sint, mulierem in his vindicandis, omnem habere post dissolutum matrimonium prærogativam, jubemus, et neminem creditorum mariti, qui anteriores sunt, posse sibi potiorum causam in his per hypothecam vindicare, » et l. Assiduis, 12, § 1, c. Qui potiores pign. ibi: «Sancimus ex stipulato actionem, quam mulieribus jam pro instituenda dedimus, cuique etiam tacitam donavimus inesse hypothecam, potiora jura contra omnes habere creditores, licet anterioris sint temporis, privilegio vallati, etc. licet res dotalis, vel ex his aliæ comparatae non extent, sed quocunque modo vel dispositæ, vel consumptæ sint.»

110. *Etiam anteriorem hypothecam expressam habentes.* — Resp. II. Quamvis lib. III, tit. XXIII, de Solutionibus, in. 86 cum Gallo

tanquam probabile docuerimus, creditores anteriorem expressam hypothecam habentes præferri uxori, tamen æque probabile, imo probabilius reputamus, quod uxor pro dote sua recuperanda vi tacitæ suæ hypothecæ præferatur omnibus anterioribus creditoribus mariti etiam expressam hypothecam habentibus. Fachin., lib. X, Controv. controv., 36; Mynsing, cent. 4, observ. 13; Haunoldus, tract. IV, cap. v, controv. 10, n. 440 et alii contra Gailum, lib. II, observ. 25, n. 10; Covarruviam, p. I, cap. IX, n. 1 et seqq. Jasonem, Zesium, et alios. Probatur conclusio ex legibus num. præced. allegatis: hæ enim, dum universaliter dicunt uxorem præferri omnibus creditoribus, anteriorem hypothecam habentibus, non distinguendo inter hypothecam tacitam, vel expressam, de qualibet intelligendæ sunt. Tum quia lex universaliter loquens, universaliter est intelligenda, arg. c. 22, de Privileg. et ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus, arg. l. De pretio. ff. de Public. in re act. Tum, quia, si legislator voluisset aliorum creditorum hypothecas expressas excipere, id exprimere debuisset, cum facile potuisset, arg. l. un. § 11, §. Sin autem deficientis C. de Caduc. tol. Tum etiam, quia alias leges num. præced. citatæ facile eliderentur, nullumque, vel certe raro haberent effectum, eo quod in paucissimis casibus tacita hypotheca sit concessa.

Objectiones contra conclusionem hanc vide apud patronos ejusdem, quia est mere civilis.

111. *Privilegium uxoris ratione dotis ad hæredes extraneos se non extendit, bene vero ad descendentes.* — Resp. III. Privilegium prælationis uxori pro repetenda dote competens non transit ad hæredes extraneos, bene vero ad descendentes. Prima pars de hæredibus extraneis caret controversia, textu expresso, l. un. C. de Privileg. Dotis, ibi: «Scire debes privilegium dotis, quo mulieres utantur in actione pro dote, ad hæredem non transire;» quod saltem de extraneis hæredibus intelligi debet. Altera pars una cum prima patet ex Novell. 91, in Præfat. ibi: «Non enim aliis dedimus dudum, et damus hoc privilegium, ut hæredibus aut creditoribus, sed solis filiis.»

112. *Quinam creditores mariti præcedant uxorem?* — Limitantur tamen ultimæ hæ conclusiones in sumptibus funerum, et iis, quæ ad hos reducuntur, ut medici, chirurgi,

pharmacopæi in ultima infirmitate, utpote qui omnes uxori præferuntur juxta dicta lib. III, titre XXIII, a. n. 81, ubi vide.

TITULUS XXI.

De secundis nuptiis.

1. *Ratio continuationis. Secundæ nuptiæ quid?* — Solent persæpe primas nuptias secundæ sequi. Hinc postquam de matrimonio primo, et illud concomitantibus huc usque dictum, merito sequitur etiam titulus de Secundis Nuptiis, id est sequentibus primas, seu primum matrimonium. Per secundas nuptias siquidem intelliguntur non tantum illæ, quæ primas immediate sequuntur, sed etiam tertiæ, quartæ, et deinceps, l. Si quis prioris, 8, § 1 et 2, c. h. t.

§ I.

DE VALORE, ET HONESTATE SECUNDARUM NUPTIARUM, ET PRÆVIA NOTITIA DE MORTE CONJUGIS NECESSARIO REQUISITA.

2. *Secundæ nuptiæ licitæ, et validæ sunt.* — Quæritur I. An licitæ, et validæ sint secundæ, tertiæ, quartæ et posteriores nuptiæ? Resp. Affirmative. Ita hodie unanimis et certa. Patetque ex Sacra Scriptura, et utroque jure. Sic enim imprimis 1 ad Corinth., vii, aperte dicitur: «Si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat, tantum in Domino, » et 1 ad Timoth., v, vult Apostolus viduas juniores nubere. Dein can. Aperiant. 11, cau. 31, q. 1, dicitur: «Ego nunc libera voce proclamo, non damnari in Ecclesia bigamiam, imo nec trigamiam, ita licere quinto et sexto, et ultra, quomodo et secundo marito nubere.» Concordant sequentes canones ead. can. et q. supponiturque tot. h. t. Conceduntur etiam a jure civili saltem post annum tot. tit. C. eod.

3. Nec obstat can. Hac ratione. 9, cau. 31, q. 1, ubi Joannes Chrysostomus ait, quod secundam conjugem accipere, secundum veram rationem vere fornicatio est. Resp. enim illum canonem esse exiguæ auctoritatis, nec a S. Chrysostomo, sed ab auctore imperfecti operis provenire. Nam longe cautius loquitur verus Joannes Chrysostomus; ut ibidem bene advertit adnotatio Gregoriana. Vel dic cum Glossa, canonem